

Vapaan sivistystyön päivät 29-30.8.2014

Vapaaehtoistyön orientaatiot ja kannusteet erityisesti järjestöllisen aikuiskoulutuksen näkökulmasta tarkasteltuna

Väitöstutkimuksen tavoitteena on tutkia vastaajien tiedostamia tekijöitä, jotka vahvistavat tai puuttuessaan vähentävät heidän mahdollisuuksiaan tehdä vapaaehtoistyötä. Nämä tekijät määriteltiin orientaatioiksi ja kannusteiksi. Tutkimuksessa analysoitiin vastaajajoukon (n=1915), pääosin opintokeskuksen järjestölliseen aikuiskoulutukseen osallistuneiden, näkemyksiä tekijöistä, joita he toivat esiin vapaaehtoistyössä kannustavina tekijöinä. Tutkimusaineisto kerättiin esittämällä verkkokyselyllä aluksi avoin kysymys: ”Mieti vapaaehtoistyön tekemistä edistäviä asioita. Mikä auttaa tai auttaisi sinua tekemään vapaaehtoistyötä nyt ja tulevaisuudessa?” Sen jälkeen esitettiin lisäkysymyksiä ja virikkeitä seuraavasti: Mieti vielä vapaaehtoistyön tekemistä eri näkökulmista. Yritä nyt keksiä uusia konkreettisia ideoita seuraavien ajatusvirikkeiden avulla. Mieti omaa jaksamistasi. Ajattele taitojesi ja tietojesi kehittymistä. Mikä saisi sinut jatkamaan vapaaehtoistyöntekoa vuodesta toiseen? Oman lähipiirin merkitys. Mikä saisi sinut lähtemään mukaan uuteen vapaaehtoistyöhön? Uudenlaisia vapaaehtoistyön muotoja? Jotain henkilökohtaista hyötyä? Omat vaikutusmahdollisuudet vapaaehtoistyön ideointiin, suunnitteluun ja toteutukseen. Mieti laajempaa yhteiskunnallista näkökulmaa. Asiat, joihin haluat vaikuttaa. Vapaaehtoistyöstä hyötyä myös työhön tai muuhun vapaa-aikaan. Mahdollisuus olla aktiivinen kansalainen.

Tutkimuksen viitekehysten muodostavat orientaatiot, motiivit ja kannusteet ja niihin liittyvät vapaaehtoistyön tutkimukset. Myös vapaassa sivistystyössä toteutettava opintokeskusten järjestöllinen aikuiskoulutus ja sivistystyö sisältyvät tausta-aineistona tutkimuksen teoreettiseen osaan.

Osallistujat tuottivat 1-8 vastausta, joista kukin sisälsi yhden tai useampia lausumia. Vastaajat tuottivat 5366 eri kannusteisiin liittyvää lausumaa. Tähän havaintojen kokonaismäärään otettiin mukaan jokaisen vastaajan osalta lausumista kunkin kannusteen osalta vain kerran. Aineiston lausumat analysoitiin aluksi luokittelemalla ne Sosiaalisen interaktion tulkintamallin subjektiiviselle ja intersubjektiiviselle tasolle. Tiedostettu subjektiivinen sisältää osallistujan intentiot, tunteet, tarpeet ja tavoitteet. Intersubjektiivinen jakautuu historialliseen ja universaaliin tasoon. Historiallinen tiedostettu muodostuu normeista, rooleista, kulttuurisista ideoista, rutinoituneista toimintarakenteista ja perusmyyteistä. Universaali tiedostettu muodostuu yleispäteviksi uskotuista kulttuurisista ideoista ja ideaaleista, esimerkiksi moraalisisistä periaatteista. Luokittelun tuloksena muodostetut orientaatiot ja kannusteet analysoitiin lisäksi ristiintaulukoinnilla suhteessa vastaajien taustoihin ja vapaaehtoistyökokemukseen.

Ainoastaan jokaisen vastaajan ensisijainen lausuma, joka oli vastaus ensimmäisenä esitettyyn avoimeen kysymykseen, luokiteltiin kuhunkin orientaatioon. Ensisijaisen lausuman lisäksi täydentävissä vastauksissa esiin tulleet lausumat luokiteltiin orientaatioiden sisällä kahteentoista eri kannusteeseen.

Aineiston kvalitatiivisessa analyysissä orientaatioita muodostettiin neljä ja vapaaehtoistyön kannusteita kaksitoista. Vapaaehtoistyön orientaatiot ja niiden sisältämät kannusteet kuvaavat vapaaehtoistyön kannustekenttää kokonaisuutena. Yksilöorientaatio jakautuu kolmeen eri kannusteeseen: resurssi-, kehitymis- ja hyvinvointikannusteet. Tavoiteorientaatioon sisältyy kaksi

kannustetta: hyödyllisyys- ja palautekannusteet. Yhteisöorientaatioon muodostettiin viisi kannustetta: organisointi-, arvostus-, koulutus- ja ohjaus-, yhteisöllisyys- ja palkitsemiskannusteet. Aateorientaatioon muodostettiin kaksi kannustetta: auttamis- ja vaikuttamiskannusteet.

Koulutuksen ja orientaatioiden ja kannusteiden välisiä yhteyksiä on tarkasteltu erityisesti pohdintaosassa myös pedagogisista näkökulmista. Vapaaehtoistyön kannusteilla ja kommunikatiivisella sivistysprosessilla on havaittavissa monia yhteneväisyyksiä. Nämä yhteneväisyydet ovat riippuvaisia siitä, miten vapaaehtoistyö on organisoitu, millaiset aatteet sitä ohjaavat ja millaiset toimintatavat ja pedagogiset periaatteet toteutuvat koulutuksessa, jota yhteisössä toteutetaan.

Sekä vastaajien taustalla että kokemuksella vapaaehtoistyöstä on ristiintaulukoinnilla osoitettavissa tilastollisia yhteyksiä orientaatioihin ja kannusteisiin. Tilastollisina tunnuslukuina ovat Khiin-neliötesti ja standardoitu residuaali.

Muun muassa seuraavat tilastolliset yhteydet tulivat tutkimuksessa esiin:

Naiset, työkäiset ja korkeakoulutetut, opiskelijat ja vapaaehtoistyötä säännöllisesti tekevät tuovat esiin kehittymiskannusteet muita ryhmiä enemmän.

Koulutuksen ja ohjauksen kannusteena tuovat muita ryhmiä useammin esiin naiset, työttömät ja opiskelijat sekä alle kolme vuotta säännöllisesti vapaaehtoistyötä tehneet.